

مقایسه استانداردهای حسابداری طرحهای مزایای بازنشستگی

سمیرا بهزادپور ، محمدرضا عالمی

اولین استاندارد حسابداری مربوط به طرحهای مزایای بازنشستگی، استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵ (SFAS 35) هیئت استانداردهای حسابداری مالی (FASB) با عنوان حسابداری و گزارشگری طرحهای بازنشستگی با مزایای معین^۱ بود که در آن برای اولین بار، طرح بازنشستگی به عنوان یک واحد حسابداری گزارشگر تعریف و استانداردهایی برای اندازه‌گیری و گزارش داراییها و تعهدهای آن، تدوین شد. در همین راستا، استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ (IAS 26) با عنوان حسابداری و گزارشگری به‌وسیله طرحهای مزایای بازنشستگی^۲ از سوی هیئت استانداردهای بین‌المللی حسابداری^۳ در سال ۱۹۸۷ منتشر و در سال ۲۰۰۱ تجدیدنظر شد. هیئت استانداردهای حسابداری دولتی^۴ نیز در سال ۲۰۱۰ استاندارد ۶۷ را با عنوان گزارشگری مالی طرحهای مزایای بازنشستگی^۵ منتشر کرد. در ایران، استاندارد حسابداری شماره ۲۷ تنها استاندارد حسابداری در خصوص طرحهای بازنشستگی است که مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی حسابداری است. در این مقاله، استانداردهای مطرح در خصوص طرحهای مزایای بازنشستگی با یکدیگر مقایسه می‌شود.

صورت‌های مالی صندوقهای بازنشستگی

استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵

طبق این استاندارد، هدف اصلی صورت‌های مالی یک طرح، فراهم کردن اطلاعات مالی است که در ارزیابی توانایی جاری و آینده طرح برای پرداخت مزایا در موعد مقرر، مفید باشد. به‌منظور دستیابی به این هدف،

است. طبق این استاندارد، ارائه ۴ برنامه در گزارشهای مکمل نیز الزامی شده است (GASB 67, 2012):

- ۱- برنامه دهساله تغییر اجزای خالص بدهی بازنشستگی،
- ۲- برنامه دهساله شامل کل بدهی بازنشستگی، خالص وضعیت طرح، خالص بدهی بازنشستگی، خالص وضعیت طرح بر حسب درصدی از کل بدهی بازنشستگی، حقوق و مزایای زیر پوشش بازنشستگی، و خالص بدهی بازنشستگی بر حسب درصدی از حقوق زیر پوشش بازنشستگی (می توان برنامه های ۱ و ۲ را در قالب یک برنامه ارائه کرد)،
- ۳- برنامه دهساله مشارکتهای کارفرمایان، و
- ۴- برنامه دهساله میانگین نرخ بازده سرمایه گذاری های طرح.

استاندارد بین المللی حسابداری شماره ۲۶

طبق استاندارد ۲۶، هدف گزارشگری طرحهای با کمک معین، فراهم کردن اطلاعات ادواری درباره طرح و عملکرد سرمایه گذاری ها بیان شده است که با ارائه صورت خالص داراییها، صورت تغییرهای خالص داراییها، و توصیفی از سیاست تأمین وجوه، تأمین می شود. از آنجایی که در این طرحها، مزایای آینده اعضای طرح از طریق مبالغ پرداختی به وسیله کارفرما و اعضای طرح و کارایی سرمایه گذاری آنها تأمین می شود، اطلاعات بیم سنجی به طور معمول مورد نیاز نیست.

هدف گزارشگری طرحهای بازنشستگی با مزایای معین، فراهم کردن اطلاعات ادواری درباره منابع مالی و فعالیتهای طرح بیان شده است که در ارزیابی روابط بین انباشت منابع و مزایای طرح در طول زمان مفید باشد. به منظور دستیابی به این هدف، صورتهای مالی این طرحها شامل صورت خالص داراییها و صورت تغییرهای خالص داراییها است؛ در این استاندارد، دو شکل بندی برای صورت خالص داراییها پیشنهاد شده است:

شکل بندی اول: صورتی که نشان دهنده خالص داراییها، ارزش فعلی بیم سنجی تعهدها به تفکیک مزایای متعلق و غیرمتعلق و مازاد یا کسری منتج شده باشد.

شکل بندی دوم: صورت خالص داراییها که دربرگیرنده افزایش ارزش فعلی بیم سنجی مزایای تعهدشده (به تفکیک مزایای متعلق و غیرمتعلق) در یادداشتهای پیوست یا در گزارش بیم سنجی پیوست باشد.

باید ارتباط بین ارزش فعلی بیم سنجی مزایای تعهدشده،

صورتهای مالی طرح بازنشستگی باید اطلاعاتی را در خصوص منابع طرح و چگونگی نظارت بر آنها، مزایای انباشته اعضای طرح، و نتایج معامله ها و رویدادهای مؤثر بر اطلاعات منابع و مزایا را ارائه کند؛ بر این اساس، صورتهای مالی سالانه طرح بازنشستگی باید شامل ۴ صورت زیر باشد:

- صورت خالص داراییها، و صورت تغییرهای داراییها، و
 - صورت مزایای انباشته، و صورت تغییرهای مزایای انباشته.
- براساس این استاندارد، می توان صورت خالص داراییها و صورت مزایای انباشته طرح را ترکیب و یک صورت با نام صورت مزایای انباشته و خالص داراییها، ارائه کرد؛ به همین ترتیب، می توان دو صورت تغییر خالص داراییها و صورت تغییر مزایای انباشته طرح را زیر یک صورت با نام صورت تغییر مزایای انباشته و خالص داراییها، ارائه کرد؛ طبق این استاندارد هدف اصلی صورتهای مالی طرح تنها هنگامی تأمین می شود که اطلاعات خالص داراییها و ارزش فعلی بیم سنجی مزایای انباشته طرح برای یک تاریخ، و اطلاعات تغییرهای آنها برای یک دوره، ارائه شود. همچنین، لازم است روشها و فرضهای بااهمیت در تعیین ارزش فعلی بیم سنجی مزایای انباشته طرح، تشریح شود (SFAS 35, 1980).

استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷

در این استاندارد، براساس تعداد کارفرمایان عضو طرح و این که آیا تعهدها و داراییهای طرح بین کارفرمایان مشترک است یا نه، طرحهای با مزایای معین به سه دسته **طرحهای تک کارفرمایی**^۶، **طرحهای چندکارفرمایی با شخصیت مستقل**^۷ و **طرحهای چندکارفرمایی با هزینه مشترک**^۸، تقسیم می شوند. با توجه به این که نیازهای استفاده کنندگان صورتهای مالی هر سه نوع طرح یکسان است، الزامهای یکسانی برای آنها در نظر گرفته شده؛ به استثنای این که افشای اطلاعات خاصی بر حسب طرحها الزامی شده است.

برای دستیابی به هدفهای گزارشگری مالی طرحهای بازنشستگی، لازم است اطلاعات داراییها، خروجیهای منابع، بدهیها، ورودیهای منابع، خالص وضعیت طرح و تغییرهای آن و همچنین روند اطلاعات، به وسیله صورتهای مالی ارائه شود. از این رو، صورتهای مالی طرحهای بازنشستگی شامل صورت خالص داراییها و صورت تغییرهای خالص داراییها

ترازنامه نیز باید ارائه شود. همچنین در صورتهای مالی نمونه پیوست این استاندارد، گردش حساب ارزش ویژه طرح نیز ارائه شده است. در یادداشتهای توضیحی صورتهای مالی، باید ارتباط بین ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر بیم سنجی و ارزش منصفانه خالص داراییهای طرح (به استثنای داراییهای ثابت مشهود) و خط مشی تأمین مالی مزایای بازنشستگی، تبیین شود (استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران).

صورتهای مالی نمونه

در **نگاره ۱**، نمونه‌ای از صورت خالص داراییها و در **نگاره ۲** نمونه‌ای از صورت تغییرهای خالص داراییها طبق استانداردهای حسابداری مورد بررسی ارائه شده است.

در **نگاره ۳**، صورت مزایای انباشته و صورت تغییرهای مزایای انباشته طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵ ارائه شده است؛ همانطور که ذکر شد، طبق شکل بندی اول ارائه شده در استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ می‌توان اطلاعات مندرج در صورت مزایای انباشته را در صورت خالص داراییها ارائه کرد.

همچنین در **نگاره ۴**، صورت درآمد و هزینه و گردش حساب ارزش ویژه صندوق که تنها طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران تهیه می‌شود، ارائه شده است. در دیگر

خالص داراییها و همچنین سیاست تأمین وجوه مزایای تعهد شده تشریح شود؛ فرضهای بیم سنجی با اهمیت و روش مورد استفاده برای محاسبه ارزش فعلی بیم سنجی و تأثیر هر تغییر در فرضهای بیم سنجی که تأثیر مهمی بر ارزش فعلی بیم سنجی تعهدهای طرح دارد، باید افشا شود (IAS 26, 1987).

استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران

طبق این استاندارد، هدف گزارشگری طرح، ارائه ادواری اطلاعات درباره منابع مالی و فعالیتهای آن است که برای ارزیابی ارتباط بین انباشت منابع و مزایای طرح، مفید باشد. این هدف به طور معمول با ارائه گزارشی شامل موارد زیر تأمین می‌شود:

- توصیف فعالیتهای عمده طی دوره و اثر تغییرهای مربوط به مقررات اصلی طرح و شرایط بازنشستگی،
- صورتهای عملکرد سرمایه‌گذاری و دیگر عملیات طرح برای دوره مالی و وضعیت مالی در پایان دوره مالی،
- اطلاعات اکتوئری، و
- توصیف خط‌مشی‌های سرمایه‌گذاری.

طبق استاندارد ۲۷، دو جنبه اداره طرح و سرمایه‌گذاریها به صورت جداگانه در صورت تغییرها در خالص داراییها و صورت درآمد و هزینه، ارائه می‌شود. افزون بر این دو صورت مالی،

نگاره ۱ - صورت نمونه خالص داراییها

ترازنامه (طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران)	صورت خالص داراییها (طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷)	صورت خالص داراییها (طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵ و استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶)
سرمایه‌گذاریها به بهای تمام‌شده ۱۴۰۰۰ وجه نقد ۵۰۰۰ حق بیمه‌های دریافتنی ۲۰۰۰۰ داراییهای ثابت مشهود ۷۰۰۰ مجموع داراییها ۴۶۰۰۰ مجموع بدهیها ۳۲۰۰۰ خالص داراییهای طرح ۱۴۰۰۰ ارزش ویژه طرح ۱۴۰۰۰ ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر بیم سنجی ۱۳۵۰۰	داراییها: وجه نقد ۵۰۰۰ دریافتنیها (شامل حق بیمه‌ها) ۲۲۰۰۰ سرمایه‌گذاریها به ارزش منصفانه ۱۹۰۰۰ مجموع داراییها ۴۶۰۰۰ مجموع بدهیها ۳۲۰۰۰ خالص وضعیت طرح ۱۴۰۰۰	داراییها: سرمایه‌گذاریها به ارزش منصفانه ۱۹۰۰۰ دریافتنیها (شامل حق بیمه‌ها) ۲۲۰۰۰ وجه نقد ۵۰۰۰ مجموع داراییها ۴۶۰۰۰ بدهیها: حسابهای پرداختنی ۲۱۰۰۰ هزینه‌های تعلق‌گرفته ۱۱۰۰۰ مجموع بدهیها ۳۲۰۰۰ خالص داراییها ۱۴۰۰۰

نگاره ۲- صورت نمونه تغییرهای خالص داراییها		
صورت تغییرهای خالص داراییها (طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران)	صورت تغییرهای خالص داراییها (طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷)	صورت تغییرهای خالص داراییها (طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵ و استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶)
<p>حق بیمه‌ها ۹۰۰۰</p> <p>کمکهای بلاعوض ۱۰۰۰</p> <p>مزداد درآمد بر هزینه ۶۰۰۰</p> <p>جمع ۱۶۰۰۰</p> <p>مزایای پرداختی ۷۰۰۰</p> <p>هزینه‌های اداره طرح ۱۵۰۰</p> <p>جمع ۸۵۰۰</p> <p>افزایش خالص داراییها ۷۵۰۰</p>	<p>حق بیمه‌ها ۱۰۰۰۰</p> <p>درآمد سرمایه‌گذاری‌ها ۶۰۰۰</p> <p>مجموع افزایش داراییها ۱۶۰۰۰</p> <p>مزایای پرداختی ۷۰۰۰</p> <p>هزینه‌های اداره طرح ۱۵۰۰</p> <p>مجموع کاهش داراییها ۸۵۰۰</p> <p>خالص افزایش داراییها ۷۵۰۰</p> <p>خالص داراییهای در دسترس:</p> <p>ابتدای سال ۶۵۰۰</p> <p>پایان سال ۱۴۰۰۰</p>	<p>درآمد سرمایه‌گذاری‌ها ۶۰۰۰</p> <p>حق بیمه‌ها ۱۰۰۰۰</p> <p>مجموع افزایش داراییها ۱۶۰۰۰</p> <p>مزایای پرداختی ۷۰۰۰</p> <p>هزینه‌های اداره طرح ۱۵۰۰</p> <p>مجموع کاهش داراییها ۸۵۰۰</p> <p>خالص افزایش داراییها ۷۵۰۰</p> <p>خالص داراییهای در دسترس:</p> <p>ابتدای سال ۶۵۰۰</p> <p>پایان سال ۱۴۰۰۰</p>

نگاره ۳- صورت مزایای انباشته و تغییرهای مزایای انباشته طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵	
صورت مزایای انباشته طرح (طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵)	صورت مزایای انباشته طرح (طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵)
<p>ارزش فعلی بیم‌سنجی مزایای انباشته طرح در ابتدای سال ۱۱۵۰۰</p> <p>افزایش (کاهش) در طول سال ناشی از: ۱۵۰۰</p> <p>تعدیلات طرح (۱۰۰۰)</p> <p>تغییرات فروض بیم‌سنجی ۸۰۰</p> <p>افزایش منافع به دلیل کاهش دوره تنزیل ۷۰۰</p> <p>مزایای پرداختی ۲۰۰۰</p> <p>خالص افزایش ۱۳۵۰۰</p> <p>ارزش فعلی بیم‌سنجی مزایای انباشته طرح در انتهای سال ۱۳۵۰۰</p>	<p>ارزش فعلی بیم‌سنجی مزایای انباشته طرح: ۱۱۰۰۰</p> <p>مزایای تعلق‌گرفته ۲۵۰۰</p> <p>مزایای تعلق‌نگرفته</p> <p>مجموع ارزش فعلی بیم‌سنجی مزایای انباشته طرح ۱۳۵۰۰</p>

حق بیمه‌های دریافتی

حق بیمه‌های دریافتی، مبالغی هستند که به موجب تعهدهای رسمی و الزام‌های قانونی یا قراردادی در تاریخ گزارشگری طرح از اعضا، کارفرمایان و دولت دریافت‌شده است. طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران، حق بیمه‌های دریافتی باید به مبالغ قابل دریافت اندازه‌گیری و گزارش شود، مشروط به این‌که جریان منافع اقتصادی مرتبط با حق بیمه به درون طرح محتمل باشد.

استانداردهای مورد بررسی، سه صورت تغییرهای خالص داراییها، صورت درآمد و هزینه، و گردش حساب ارزش ویژه صندوق، ترکیب‌شده و در قالب یک صورت مالی ارائه می‌شود.

داراییهای طرح

خالص داراییهای طرح، ابزاری برای تأمین مزایا هستند؛ اطلاعات داراییها باید با چنان جزئیات معقولی ارائه شود که بتوان با استفاده از آن، منابع در دسترس طرح را تعیین کرد.

نگاره ۴- صورت درآمد و هزینه و گردش حساب ارزش ویژه صندوق طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷

گردش حساب ارزش ویژه صندوق (استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران)	صورت درآمد و هزینه (طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران)
	درآمد سرمایه‌گذاری‌ها ۸۵۰۰
	هزینه مدیریت سرمایه‌گذاری‌ها (۱۰۰۰)
تغییر در خالص داراییهای طرح طی سال ۷۵۰۰	خالص درآمدهای عملیاتی ۷۵۰۰
ارزش ویژه طرح در ابتدای سال ۷۰۰۰	هزینه‌های مالی (۶۰۰)
تعدیلات سنواتی (۵۰۰)	خالص درآمدها و هزینه‌های غیرعملیاتی (۴۰۰)
ارزش ویژه طرح در ابتدای سال - تعدیل شده ۶۵۰۰	مازاد درآمد بر هزینه قبل از مالیات ۶۵۰۰
ارزش ویژه طرح در پایان سال ۱۴۰۰۰	مالیات (۵۰۰)
	مازاد درآمد بر هزینه ۶۰۰۰

ارزشهای منصفانه بر صورتهای مالی، سیاست سرمایه‌گذاری محافظه‌کارانه‌تری را اتخاذ یا از انواع سرمایه‌گذاری‌هایی که ارزشهای منصفانه آنها در معرض نوسانهای گسترده است، جلوگیری کنند. طرفداران روش بهای تمام‌شده تاریخی بر این عقیده هستند که این روش منجر به شناسایی سودوزیان تحقق نیافته نمی‌شود. حمایت از روشهای میانگین نیز مبتنی بر این دیدگاه است که باید از تأثیر نوسانهای کوتاه‌مدت بازار بر وضعیت مالی و عملکرد سرمایه‌گذاری‌ها اجتناب شود. برای جلوگیری از هزینه‌های اداری اضافی و سردرگمی احتمالی استفاده‌کنندگان صورتهای مالی، برخی نیز طرفدار به‌کارگیری روش مورد استفاده در تعیین ارزش داراییهای بیم‌سنجی هستند. برخی نیز این پیشنهاد را مطرح کردند که برای انواع سرمایه‌گذاری‌ها از روشهای مختلفی استفاده شود (پیوست استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵).

هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی در تدوین استاندارد ۳۵ به این نتیجه رسید که سرمایه‌گذاری‌های طرح باید به ارزش منصفانه اندازه‌گیری شوند؛ زیرا این مبنا مربوط‌ترین اطلاعات را درباره منابع طرح فراهم می‌کند. هیئت، استفاده از بهای تمام‌شده تاریخی را رد کرده است؛ زیرا اطلاعات قیمتهای معاملاتی گذشته، افزون بر مربوط‌نبودن در خصوص توانایی طرح برای تأمین مزایا، معیار مناسبی برای ارزیابی مباشرت مدیریت نیست. از

استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵ نیز الزام می‌کند که بیمه‌های دریافتی به‌عنوان مبالغی که در تاریخ گزارشگری از کارفرمایان، اعضا و دیگران دریافت‌شدنی است، گزارش شود؛ تا زمانی که کارفرمایان برای پرداختهای خود به‌طور رسمی به طرح متعهد نشوند، این مبالغ را نباید منابع ثبت‌شدنی در طرح تلقی کرد. طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷ نیز مبالغ شناسایی شده بابت دریافتی‌ها باید به موجب تعهدهای رسمی و همچنین الزامهای قانونی یا قراردادی باشد؛ شناخت بدهی بابت حق بیمه در صورتهای مالی کارفرمایان ممکن است مؤید شواهدی مبنی بر یک تعهد رسمی باشد، اما طرح نباید حق بیمه دریافتی را تنها بر مبنای آن شناسایی کند.

سرمایه‌گذاری‌های طرح

معیارهای اندازه‌گیری سرمایه‌گذاری‌ها شامل ارزش منصفانه، بهای تمام‌شده تاریخی، و برخی روشهای ترکیبی است. این عقیده وجود دارد که معیار ارزش منصفانه، مناسب‌ترین معیار برای گزارش سرمایه‌گذاری‌های طرح می‌باشد؛ زیرا ارزش منصفانه سرمایه‌گذاری‌ها، مربوط‌ترین اطلاعاتی است که ممکن است برای ارزیابی امنیت مزایا و عملکرد سرمایه‌گذاری ارائه شود. البته استفاده از آن به‌عنوان تنها معیار گزارش سرمایه‌گذاری‌ها مخالفانی دارد؛ در دیدگاه آنها اداره‌کنندگان طرح ممکن است تلاش کنند به‌منظور اجتناب از تأثیرهای نوسانهای

سوی دیگر، سرمایه‌گذاری‌های گزارش شده نباید بستگی به ارزشهای بیم‌سنجی داراییها داشته باشد؛ زیرا این روشها برای تعیین هزینه‌های بازنشستگی برای هدفهای گزارشگری مالی به‌وسیله کارفرمایان مورد استفاده قرار می‌گیرند که با هدف اصلی صورتهای مالی طرح، متفاوت است.

به‌طور مشابه، طبق استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ و استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷ نیز سرمایه‌گذاری‌های طرح باید بر مبنای ارزش منصفانه ارائه شوند. اما طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران، به دلیل این‌که ارزشهای منصفانه اتکاپذیری برای تمام سرمایه‌گذاریها دسترس‌پذیر نیست و تعیین و انعکاس ارزشهای منصفانه به‌طور ادواری در ترازنامه در شرایط فعلی میسر نمی‌باشد، ارزش منصفانه سرمایه‌گذاریها، در متن ترازنامه منعکس نمی‌شود بلکه در یک یادداشت توضیحی به صورت مقایسه‌ای با ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر بیم‌سنجی افشا می‌شود.

داراییهای عملیاتی طرح

افرادی که موافق به‌کارگیری معیار ارزش منصفانه برای اندازه‌گیری سرمایه‌گذاریها هستند، طرفدار اندازه‌گیری داراییهای به‌کارگرفته‌شده در عملیات به ارزش منصفانه می‌باشند؛ از دیدگاه آنها، یک مبنای اندازه‌گیری یکسان باید برای تمام داراییهای طرح مورد استفاده قرار گیرد. در مقابل، اعتقاد مخالفان این است که اندازه‌گیری داراییها به بهای تمام‌شده تاریخی و تخصیص مناسب بهای تمام‌شده به سالهای طرح، شیوه‌ای مناسب برای تعیین نسبتی از هزینه‌های اداری تحمل‌شده برای فراهم کردن مزایا است. بر این اساس، طبق هر چهار استاندارد مورد بررسی، داراییهای مورد استفاده در عملیات طرح باید به بهای تمام‌شده پس از کسر استهلاک ارائه شوند.

مزایای انباشته طرح

مزایای انباشته مهم‌ترین تعهدهای طرح بازنشستگی است؛ در ادامه، نحوه اندازه‌گیری و گزارش آن مورد بحث قرار می‌گیرد.

محاسبه مزایای انباشته طرح

در خصوص تعیین مزایای انباشته طرح، چهار راهکار زیر را می‌توان مدنظر قرار داد:

راهکار اول: اطلاعات مزایا بیانگر مزایایی باشد که کارکنان در تاریخ ارائه اطلاعات محق به دریافت آن هستند؛ یعنی مزایای متعلق، که برای کارکنان شاغل بخشی از مزایای انباشته است که زیر الزامهای طرح به آنها تعلق گرفته است.

راهکار دوم: اطلاعات مزایا، بیانگر ادعاهای در توان کارکنان در صورت خاتمه طرح باشد (مزایای در قالب ریسک).

راهکار سوم: اطلاعات مزایا بیانگر مزایایی باشد که کارکنان در نتیجه ارائه خدمات از آن برخوردار شده‌اند؛ دو شیوه اساسی برای تعیین این مزایا به شرح زیر است:

۱- مزایای متعلق و مزایای متعلق مورد انتظار: اطلاعات مزایا باید شامل مزایای متعلق به‌علاوه بخشی از مزایای انباشته کارکنان باشد که انتظار می‌رود در تاریخ ارائه اطلاعات مزایا، به آنها تعلق گیرد، مانند مزایای مربوط به فوت.

۲- تخصیص مناسب مزایای پیش‌بینی‌شده: اطلاعات مزایا باید بر مبنای ارتباط بین مجموع مزایایی که انتظار می‌رود در نهایت به کارکنان فعلی پرداخت شود و خدمات ارائه‌شده برای دریافت آن مزایا، تعیین شود.

راهکار چهارم: مزایا با استفاده از روشهای هزینه‌یابی بیم‌سنجی تعیین شوند؛ این روشها برای برآورد هزینه بازنشستگی سالانه کارفرمایان مورد استفاده قرار می‌گیرند.

هیئت استانداردهای حسابداری مالی به این نتیجه رسید که مزایای متعلق، در مقایسه با مزایایی که به‌طور منطقی انتظار می‌رود در نتیجه خدمات ارائه‌شده تا تاریخ ارائه اطلاعات مزایا پرداخت شود، بسیار محدود است. هیئت، همچنین دیدگاه‌های مطرح‌شده در خصوص اطلاعات مزایای غیرمتعلق را قانع‌کننده نیافت، و مزایای در قالب ریسک را نیز در ارزیابی امنیت سرمایه‌گذاری مبتنی بر استمرار طرح، مفید ندانست. هیئت همچنین روشهای تخصیص مناسب را رد کرد؛ از دیدگاه هیئت، هدف اطلاعات مربوط به مزایا، مفید بودن در ارزیابی توانایی طرح برای پرداخت مزایایی است که مربوط به خدمات ارائه‌شده در حال حاضر است.

دیدگاه طرفداران روشهای هزینه‌یابی بیم‌سنجی، وجود تقارن بین حسابداری کارفرمایان و طرح بازنشستگی است. هیئت این دیدگاه را رد کرد؛ زیرا اطلاعاتی که در ارزیابی توانایی طرح برای پرداخت مزایا مفید هستند، ممکن است با اطلاعاتی که

مناسب‌تر تشخیص داد. طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران، ارزش فعلی مزایای بازنشستگی مبتنی بر بیم‌سنجی باید براساس پرداخت‌های مورد انتظار طبق شرایط طرح، با توجه به سال‌های خدمت اعضا تا تاریخ مورد نظر، و سطح حقوق و مزایای جاری اعضا، محاسبه شود. بدین منظور، مزایایی منظور می‌شود که با توجه به احتمال پرداخت، انتظار می‌رود به بازنشستگان و مستمری‌بگیران پرداخت شود.

نحوه ارائه اطلاعات مربوط به مزایای انباشته طرح

اطلاعات مزایا را می‌توان به‌عنوان یک بدهی، حقوق اعضای طرح، افشای مکمل یا ترکیبی از موارد یادشده، ارائه کرد. برخی معتقدند باید به میزانی که اعضا به لحاظ قانونی محق مزایای خود هستند، بدهی شناسایی کرد؛ برخی دیگر، طرفدار ارائه اطلاعات مزایا به‌عنوان حقوق اعضا هستند؛ روش دیگر، ارائه اطلاعات مزایا در یادداشت‌های پیوست است. برخی نیز خواستار یک صورت مالی جداگانه هستند؛ آنها بر این باورند که ارائه اطلاعات مزایا به‌عنوان بدهی یا حقوق اعضا، اطلاعات را محدود به اطلاعاتی می‌کند که کمتر از اطلاعات مورد نیاز برای ارزیابی توانایی طرح در پرداخت مزایا است.

برخی نیز بر این باورند که اطلاعات مزایا، معیارهای بدهی یا حق را تأمین نکرده است. نظر آنها این است که اطلاعات مزایا و خالص داراییها باید ترکیب و در یک صورت مالی ارائه شود تا ارتباط بین خالص داراییها و ارزش فعلی بیم‌سنجی مزایای انباشته طرح، به‌صورت صریح و روشن ارائه شود؛ آنها معتقدند که صورتهای مالی باید خودشان کامل باشند و متکی به اطلاعات مکمل نباشند. برخی دیگر نیز طرفدار ترکیب‌هایی از راهکارهای پیشگفته هستند؛ بدین صورت که اطلاعات مزایای متعلق، به‌عنوان بدهی در صورتهای مالی اساسی و مزایای تعلق نگرفته، در یادداشت‌های پیوست یا گزارش‌های مکمل نمایش داده شود. برخی مخالف ارائه صورتهای بیم‌سنجی درون مجموعه صورتهای مالی هستند؛ زیرا اگر درون صورتهای مالی قرار گیرند، یک پیش‌فرض وجود دارد که آنها زیر پوشش گزارش حسابرس مستقل قرار دارند. همچنین در این صورت، این اطلاعات به‌طور مستقیم با داراییهای طرح مقایسه می‌شود و چنین مقایسه‌ای معتبر نیست. آنها معتقدند این اطلاعات

به بهترین وجه هدفهای گزارشگری بازنشستگی از سوی کارفرمایان را تأمین می‌کنند، متفاوت باشند. استفاده از روشهای هزینه بیم‌سنجی برای تعیین اطلاعات مزایا، باعث می‌شود دو طرح مشابه با الزامهای مشابه که از روشهای مختلف هزینه بیم‌سنجی استفاده کرده‌اند، اطلاعات مزایای بسیار متفاوتی را گزارش کنند (پیوست استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵).

طبق استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵، مزایای متعلق و غیرمتعلق که انتظار می‌رود به کارکنان تعلق گیرد، به بهترین شکل بیانگر مزایای مربوط به خدماتی است که در حال حاضر ارائه شده است. نیاز به در نظر گرفتن خدمات پیش‌بینی‌شده را می‌توان با این فرض که یک کارمند در پانزدهمین سال خدمت خود، واجد شرایط مزایای ازکارافتادگی در طرحی می‌شود که مزایای ازکارافتادگی به یک کارمند فعال با حداقل ۱۰ سال سابقه کار تعلق می‌گیرد، تشریح کرد. اگر ازکارافتادگی آینده در طول ۱۴ سال اول خدمت در نظر گرفته نشود، تمام ارزش فعلی بیم‌سنجی افزوده آن مزایا در پانزدهمین سال خدمت شناسایی می‌شود. در دیدگاه هیئت، این‌گونه مزایا باید به خدمات ارائه‌شده در تمام طول زندگی حرفه‌ای کارکنان مرتبط باشد. طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷ نیز باید تمام مزایای بازنشستگی که طبق شرایط طرح به اعضای طرح یا بازماندگان آنها پرداخت‌شدنی است، در محاسبه مزایای انباشته منظور شود.

طبق استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶، تعهدهای مربوط به مزایای بازنشستگی ممکن است با استفاده از دو رویکرد حقوق و مزایای جاری^۹ یا حقوق و مزایای پیش‌بینی‌شده^{۱۰}، محاسبه و گزارش شود. طبق این استاندارد، افشای ارزش فعلی بیم‌سنجی مزایا بر مبنای حقوق جاری، بیانگر تعهدهای مزایا تا تاریخ صورتهای مالی، و بر مبنای حقوق پیش‌بینی‌شده، بیانگر میزان تعهدهای ممکن، بر مبنای تداوم فعالیت است.

در این خصوص، کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران به این نتیجه رسید که در شرایط اقتصادی فعلی، پیش‌بینی آینده با مشکلات متعددی مواجه است و اتکال‌پذیری کمی دارد. بنابراین، کمیته رویکرد حقوق و مزایای جاری را

جدول ۱- مقایسه استانداردهای حسابداری طرحهای مزایای بازنشستگی

استاندارد	استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵	استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷	استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶	استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران
استفاده‌کنندگان	هیچ گروهی به‌عنوان استفاده‌کننده اصلی تلقی نشده است	اعضای طرح، کارفرمایان، ارکان طرح، دولت و تمام شهروندان	هیچ گروهی به‌عنوان استفاده‌کننده اصلی تلقی نشده است	اعضای طرح، ارکان طرح، دولت و کارفرمایان
هدف صورتهای مالی	فراهم کردن اطلاعات مالی مفید در ارزیابی توانایی جاری و آینده طرح برای پرداخت مزایا در موعد مقرر	فراهم کردن اطلاعات مفید برای استفاده‌کنندگان در ارزیابی مباشرت منابع طرح و توانایی مستمر طرح برای پرداخت مزایا در موعد مقرر، نتایج عملیات طرح و مطابقت با الزامهای قراردادی، قانونی و نظارتی	طرح با کمک معین: فراهم کردن اطلاعات دوره‌ای درباره طرح و عملکرد سرمایه‌گذاری‌ها طرح با مزایای معین: فراهم کردن ادواری اطلاعاتی درباره منابع مالی و فعالیتهای طرح که در ارتباط بین انباشت منابع و مزایای طرح در طول زمان، مفید باشد	فراهم کردن ادواری اطلاعات درباره منابع مالی و فعالیتهای طرح که در ارزیابی ارتباط بین انباشت منابع و مزایای طرح در طول زمان، مفید باشد
صورتهای مالی	۱- صورت خالص داراییها، صورت تغییرهای داراییها، صورت مزایای انباشته، و صورت تغییرهای مزایای انباشته ۲- صورت مزایای انباشته و خالص داراییها، و صورت تغییرهای مزایای انباشته و خالص داراییها	صورت خالص داراییها، صورت تغییرهای خالص داراییها، و گزارشهای مکمل	طرح با کمک معین: صورت خالص داراییها، صورت تغییرهای خالص داراییها، و توضیفی از سیاست تأمین وجوه طرح با مزایای معین: صورت خالص داراییها و صورت تغییرهای خالص داراییها	ترازنامه، صورت تغییر خالص داراییها، و صورت درآمد و هزینه
حق بیمه‌های دریافتی	گزارش به‌عنوان مبالغی که در تاریخ گزارشگری از کارفرمایان، اعضا و دیگران قابل دریافت است	باید به‌موجب تعهدهای رسمی و همچنین الزامهای قانونی یا قراردادی باشد	-	اندازه‌گیری و گزارش به مبالغ دریافتی به شرط این‌که جریان ورود منافع اقتصادی آن به طرح، محتمل باشد
سرمایه‌گذاری‌ها	ارزش منصفانه	ارزش منصفانه	ارزش منصفانه	بهای تمام‌شده در ترازنامه و افشای ارزش منصفانه در یادداشت توضیحی
داراییهای عملیاتی	بهای تمام‌شده پس از کسر استهلاک	بهای تمام‌شده پس از کسر استهلاک	بهای تمام‌شده پس از کسر استهلاک	بهای تمام‌شده یا مبلغ تجدید ارزیابی به کسر استهلاک
ارائه اطلاعات بیم‌سنجی	محدودنکردن نحوه ارائه	یادداشت‌های توضیحی و روند ده‌ساله اجزای آن گزارشهای مکمل	محدودنکردن نحوه ارائه	ذیل ترازنامه و یادداشت‌های توضیحی
تناوب بیم‌سنجی	-	دوسالانه	سه‌سال	سه‌سال

باید در گزارش بیم‌سنجی جداگانه قرار گیرد؛ جایی که بتوان توضیحات مناسب را فراهم کرد. از نظر آنها، گزارش مالی باید شامل صورتهای مالی به‌همراه گزارش حسابرس مستقل و اطلاعات بیم‌سنجی همراه با گزارش یک بیم‌سنج نسبت به آن باشد (پیوست

استاندارد حسابداری مالی شماره ۳۵).
هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی متقاعد نشد که اطلاعات مزایا، معیارهای شناسایی بدهی را تأمین کرده است. کارکنان در قبال دریافت مزایا، خدماتی را به کارفرمایان خود ارائه می‌کنند. از این‌رو، اگر بدهی وجود داشته باشد،

شود. برخلاف این دو استاندارد، طبق استاندارد حسابداری دولتی شماره ۶۷، لازم است مجموع بدهی بازنشستگی طرح در یادداشت‌های پیوست صورتهای مالی ارائه و روند ده‌ساله اجزای آن نیز در گزارشهای مکمل ارائه شود. طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران، تعهدهای مزایای بازنشستگی در رابطه با سالهای خدمت آینده اعضا، در تاریخ ترازنامه ممکن نیست بدهی تلقی شود و به همین دلیل تعهدهای مزایای بازنشستگی متناسب با سالهای خدمت گذشته اعضا در ذیل ترازنامه به‌منظور مقایسه با ارزش ویژه طرح و یادداشت‌های توضیحی صورتهای مالی، گزارش می‌شود.

پس از مقایسه جنبه‌های بااهمیت استانداردهای حسابداری طرحهای مزایای بازنشستگی، در **جدول ۱** خلاصه‌ای از بررسیهای انجام‌شده ارائه گردیده است.

پانوشتها:

- 1- Accounting and Reporting by Defined Benefit Pension Plans
- 2- Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans
- 3- International Accounting Standards Board (IASB)
- 4- Government Accounting Standards Board (GASB)
- 5- Financial Reporting for Pension Plans
- 6- Single-employer Defined Benefit Pension Plan
- 7- Agent Multiple-employer Defined Benefit Pension Plan
- 8- Cost-sharing Multiple-employer Defined Benefit Pension Plan
- 9- Current Salary Levels
- 10- Projected Salary Levels

منابع:

- استاندارد حسابداری شماره ۲۷ ایران، طرحهای مزایای بازنشستگی، ۱۳۸۴
- GASB 67, **Financial Reporting for Pension Plans**, available at <http://www.GASB.org>, 2012
- IAS 26, **Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans**, available at <http://www.IASB.org>, 1987
- SFAS 35, **Accounting and Reporting by Defined Benefit Pension Plans**, <http://www.FASB.org>, 1980

به‌احتمال بیشتر بدهی کارفرمایان است تا بدهی طرح. از سوی دیگر، با وجود این‌که یک رابطه امانت‌داری بین طرح و اعضای آن وجود دارد، ارائه اطلاعات مزایا به‌عنوان حقوق اعضای طرح، این ایراد را دارد که خالص حقوق اعضای طرح را به خالص داراییهای در دسترس برای پرداخت مزایا، محدود می‌کند.

هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی تصمیم گرفت موقعیت اطلاعات مزایا را در صورتهای مالی محدود نکند؛ اما اطلاعات مربوط به مزایا در کنار هم ارائه شود. هیئت بر این باور است که اگر استفاده‌کننده مجبور به استخراج بخشهای مختلف اطلاعات مزایا از مکانهای مختلف شود، مفیدبودن صورتهای مالی دچار اختلال می‌شود. از سوی دیگر، اطلاعات مزایا نباید به‌عنوان اطلاعات مکمل خارج از صورتهای مالی ارائه شود؛ زیرا در این صورت، این نتیجه به‌دست می‌آید که هیچ بخشی از این اطلاعات، عنصر اساسی صورتهای مالی نیست؛ یعنی هیچ بخشی از اطلاعات مزایا یا مجموع آن، بدهی یا حق تلقی نمی‌شود. این در حالی است که هیئت چنین اعتقادی را ندارد.

به‌طور کلی، استاندارد ۳۵ موقعیت ارائه اطلاعات مربوط به مزایای انباشته را محدود نکرده است، اما در صورتهای مالی نمونه ارائه‌شده در این استاندارد، صورت مزایای انباشته طرح، به‌عنوان یک صورت مالی ارائه شده است. این استاندارد، انعطاف‌پذیری در ارائه اطلاعات مزایا و تغییرهای آنها را نیز مجاز تلقی کرده است. اطلاعات خالص داراییها و مزایا ممکن است به‌طور یکسان برجسته شده اما در صورتهای مختلفی ارائه گردد، یا این‌که اطلاعات مزایا ممکن است در یادداشت‌های پیوست صورت خالص داراییها ارائه شود. صورتی که اطلاعات خالص داراییها و اطلاعات مزایا و صورت دیگری که تغییر این اطلاعات را ترکیب می‌کند نیز مورد قبول است.

به‌طور مشابه، استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۶ نیز نحوه ارائه این اطلاعات را محدود نکرده است؛ ارزش فعلی بیم‌سنجی ممکن است در متن صورتهای مالی، یادداشت‌های پیوست یا در یک گزارش مکمل ارائه